BUTLLETÍ DE LA REIAL ACADÈMIA CATALANA DE BELLES ARTS DE SANT JORDI, XV, 2001, pàgs. 71-84

LA IDEOLOGIA DE PUIG I CADAFALCH A TRAVÉS DELS DETALLS DECORATIUS

CECILIA BAYO (text) I JORDI SANS (fotografies)

Una de les característiques que marcà el Modernisme a Catalunya fou el seu caràcter catalanista, el qual, sense entrar en contradicció amb la idea de progrés, es manifestà amb la recuperació de tècniques i elements artístics tradicionals de la cultura catalana. De totes les arts, és potser l'arquitectura la que millor il·lustra aquesta voluntat de regionalisme artístic, ja que en una sola obra es poden descobrir multitud de referències a la tradició catalana: des de les tècniques de construcció o l'estructuració dels espais, passant pels materials, el treball artesanal i l'ornamentació.

Des d'aquest punt de vista, l'obra de Josep Puig i Cadafalch se'ns mostra com una manifestació constant i total del regionalisme català que caracteritzà l'art d'aquest període. Malgrat que el tradicionalisme de Puig i Cadafalch és evident a gairebé totes les seves obres, el detallisme de l'ornamentació de les seves edificacions sovint es veu eclipsat pel conjunt de l'obra. I és potser en la riquesa de la decoració dels seus edificis on millor podem copsar l'aposta pel regionalisme artístic de Puig i Cadafalch.

Per sobre dels diversos estils històrics presents a les obres de Puig i Cadafalch, la profusió d'escultures i de programes iconogràfics de les façanes permet destacar l'especial interès que Puig i Cadafalch mostrà pel gòtic, estil que remetia directament a l'esplendorós passat català medieval.

De la mateixa manera que el gòtic cobrí d'escultures les façanes de les catedrals, Puig i Cadafalch cobrí les façanes dels seus edificis d'imatges, històries i al·legories. Alguns dels motius eren personals, tot fent referència als propietaris dels edificis que projectava. És el cas de la Casa Coll i Regàs de Mataró (c. 1897), on comptà amb la col·laboració de l'escultor Eusebi Arnau per decorar la façana amb motius que al·ludeixen a Joaquim Coll i Regàs, empresari tèxtil.

Així, l'entrada està coronada per una bella imatge d'una noia filant llana, La Filosa (fig. 1). El món tèxtil és també evocat a través de l'ornamentació de les mènsules de la façana on apareixen diferents animals i insectes amb motius relacionats amb els teixits: una granota vestida amb pantalons (fig. 2), dues papallones sortint del capoll (fig. 4), aranyes teixint una teranyina... (fig. 6). Les referències a l'empresari xocolater Antoni Amatller apareixen igualment a la façana de la casa que Puig i Cadafalch rehabilità per a ell al Passeig de Gràcia de Barcelona (1898-1900). Arbres de cacau evoquen la indústria del propietari i un fotògraf la seva afició per la fotografia (fig. 9). Entre d'altres exemples, és també destacable la serra de fuster que presideix l'entrada de la Casa Serra de la Rambla de Catalunya, a Barcelona (1902), al·ludint al seu propietari Pere Serra i Pons (fig. 11).

Puig i Cadafalch també es valia de la decoració escultòrica del edificis que ideà per a fer referència a temes d'actualitat, candents a la societat de finals del segle XIX i principis del XX. Els micos vestits que apareixen a la façana de la Casa Coll i Regàs recorden el trasbals que la teoria de l'evolució de Darwin provocà a l'època (fig. 7). A la Casa Macaya, del Passeig de Sant Joan de Barcelona (1901), Puig i Cadafalch fa palès el canvi de la nova societat moderna oposant un home muntat en una bicicleta (fig. 8) amb un home sobre un ase (fig. 10).

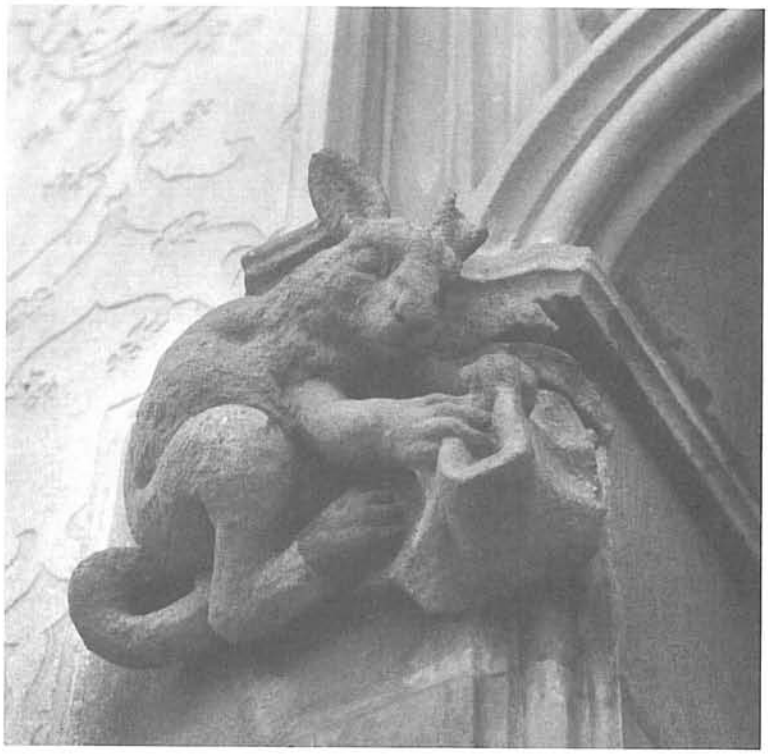
Les referències als motius i mites medievals són també constants a l'iconografia de Puig i Cadafalch. Així, a les façanes dels seus edificis a més de la presència d'èssers fabulosos i bestials (follets, bufons, dracs...), trobem representats motius religiosos i llegendaris com Sant Miquel o Sant Jordi. La Casa del Baró de Quadras (1904), situada a la Diagonal de Barcelona, presenta un escorç de Sant Miquel lluitant amb un Satanàs semi-humà (fig. 18). Flanquejant la porta principal de la mateixa casa, Puig i Cadafalch representa un Sant Jordi (fig. 12) que dispara amb arc i fletxa al drac (fig. 14). Al marge d'altres símbols i recursos utilitzats per l'arquitecte, la figura de Sant Jordi matant el drac és una de les imatges preferides per Puig i Cadafalch per a representar el seu patriotisme. Potser el més famós és el Sant Jordi elaborat per Eusebi Arnau a la Casa Amatller (fig. 17), un Sant Jordi que, a més de suposar una perfecta solució per a unir les dues portes de la casa en una sola, ens recorda novament la ideologia que impregnà totes i cadascuna de les obres de Puig i Cadafalch.

1

2

3

4

5

6

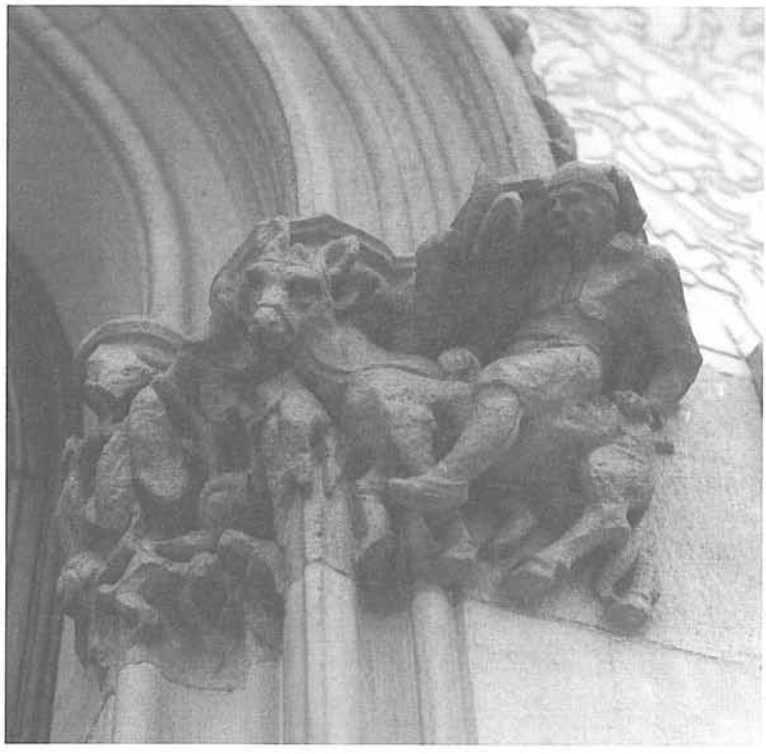
7

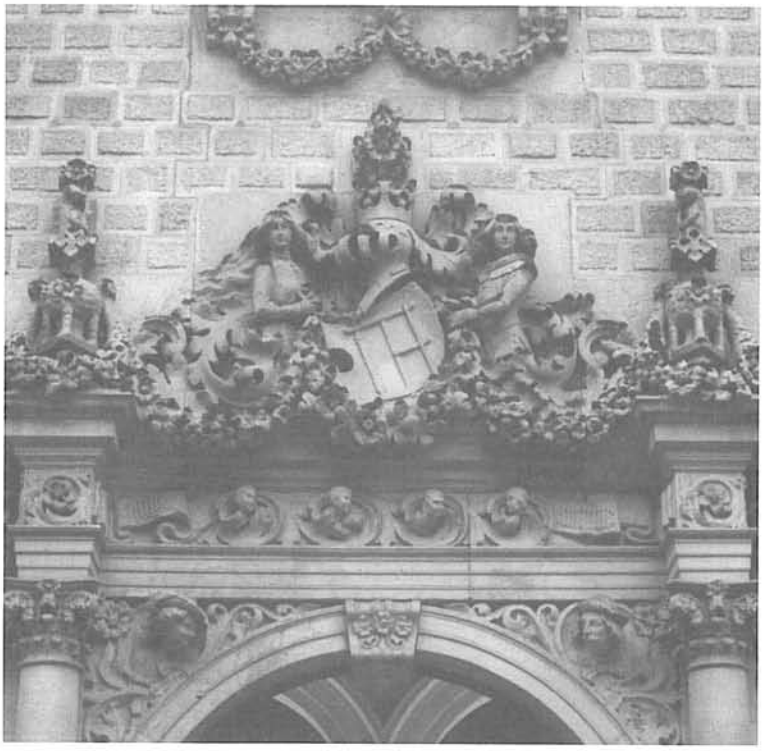
8

9

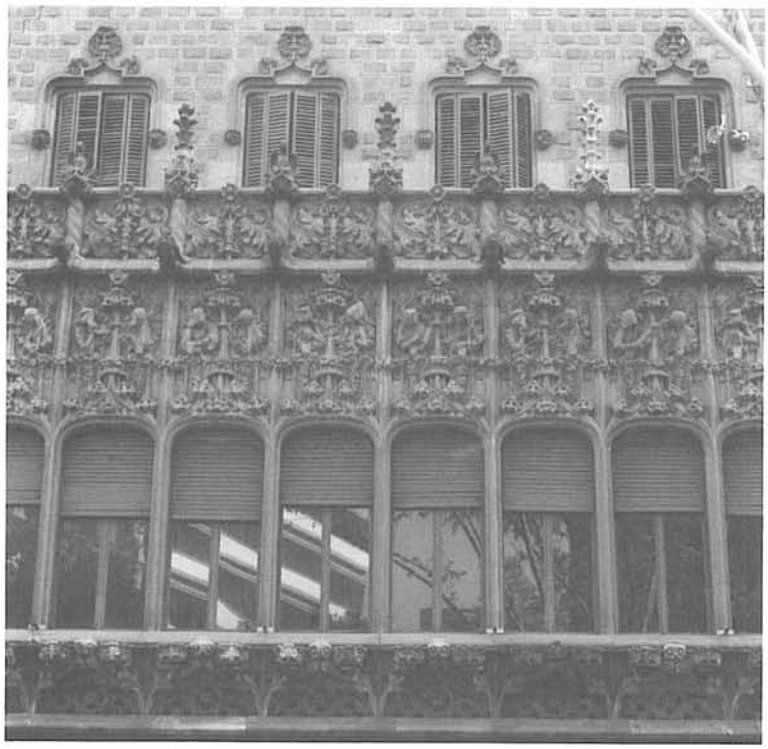
10

11

12

13

14

15

16

17

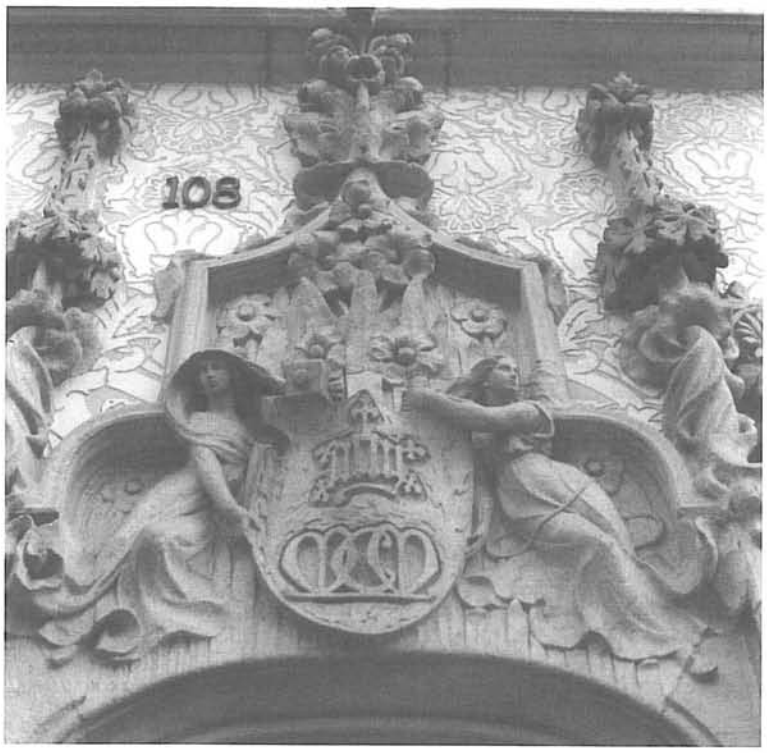
18

19

20

21

22

Índex de figures

Fig 1. *Casa Coll i Regàs* (Mataró, 1898)
Fig 2. *Casa Coll i Regàs* (Mataró, 1898)
Fig 3. *Casa Coll i Regàs* (Mataró, 1898)
Fig 4. *Casa Coll i Regàs* (Mataró, 1898)
Fig 5. *Casa Coll i Regàs* (Mataró, 1898)
Fig 6. *Casa Coll i Regàs* (Mataró, 1898)
Fig 7. *Casa Coll i Regàs* (Mataró, 1898)
Fig 8. *Casa Macaya* (Barcelona, 1901)
Fig 9. *Casa Amatller* (Barcelona, 1898-1900)
Fig 10. *Casa Macaya* (Barcelona, 1901)
Fig 11. *Casa Serra* (Barcelona, 1903-1907)
Fig 12. *Casa Baró de Quadras* (Barcelona, 1904)
Fig 13. *Casa Baró de Quadras* (Barcelona, 1904)
Fig 14. *Casa Baró de Quadras* (Barcelona, 1904)
Fig 15. *Casa Amatller* (Barcelona, 1898-1900)
Fig 16. *Casa Amatller* (Barcelona, 1898-1900)
Fig 17. *Casa Amatller* (Barcelona, 1898-1900)
Fig 18. *Casa Baró de Quadras* (Barcelona, 1904)
Fig 19. *Casa Amatller* (Barcelona, 1898-1900)
Fig 20. *Casa Macaya* (Barcelona, 1901)
Fig 21. *Casa Macaya* (Barcelona, 1901)
Fig 22. *Casa Macaya* (Barcelona, 1901).